

לְפִיכֶן נִתְּפַלְפֵל עַנֵּן מגילת העצמאות

ד"ר איציק דרור

מנהל מחלקת חינוך והדרכה, היכל העצמאות

טקס הכרזת העצמאות וחתימת המגילה, נערך באולם מוזאון תל אביב לאומנות, באחד מבתיה הראשונים של העיר, ביתו של מאיר דיזנגוף ממייסדי תל אביב וראש העיר הראשון שלה. הטקס ארך 32 דקות ועיקרו היה מעמד הקראת המגילה והחתימה עליה. בסיומו נהג המנון התקווה בפעם הראשונה כהמנון מדינת ישראל הנוכחית. מגילת העצמאות, מסריה והערכים הכלומים בה הפכה את טקס ההכרזה כולו מאירוע ארץ ישראלי מקומי המבטא את שאיפותיו של העם היהודי בעולם כולו ולציון דרך במשפט העמים אשר הכיר במדינה הנוכחית.

ביום שישי ה' באייר התש"ח, 14 במאי 1948, בשעה 16:00, הכריז דוד בן-גוריון על הקמתה של "מדינה יהודית בארץ ישראל היא מדינת ישראל".

שלוש הכרזות: עם - מולדת - מדינה

שורת ההכרזה היא לב ליבה של מהילת העצמאות מהותה ומטרתה החשובה ביותר:

"...אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל היא מדינת ישראל."

"מדינה יהודית" - כלומר אנו מקימים מדינה יהודית, מדינתם של בני העם היהודי כולו באשר יהיו ועבורם.

"בארץ ישראל" - ההדגשה של המקום מבקשת להנציח את הקשר בין העם היהודי לארץ ישראל. ארץ ישראל היא מולדתם העתיקה של היהודים. רק בה תיכון מדינה ליהודים. ולא בשום מקום אחר.

"היא מדינת ישראל" - מדינת ישראל היא המעשה הפוליטי, הריבוני, העכשווי. מקימים מדינה המבקשת לה מקום במשפחת המדינות בעולם. מעמדו המדיני של הציבור יהיה מעתה אזרחי מדינת ישראל.

בניסוח האוני ופשוט זה משרשים מקימי המדינה את המסד הרעיוני הציוני שעליו עומדת ההכרזה כולה, מסד שיש לו שלוש רגליים שאין האחת יכולה להתקיים ללא רעותה. זהות ישנה המתחדשת והנולדת מתוך ההכרזה; אנחנו עם יהודי השב למולדתו כדי לכונן בה, ורק בה, את ריבונותו המדינית.

מהילת העצמאות מצהירה על ריבונותו המתחדשת של העם היהודי בארצו ומשמשת כ"תעודת לידה", "תעודת זהות" ו"אני מאמין" של מדינת ישראל.

שמונה שעות לפני תום המנדט הבריטי מתקיים טקס ההכרזה בתל אביב. היה ברור כי פלישת חמשת צבאות ערב היא בלתי נמנעת ובעוד מלחמת העצמאות משתוללת כבר חצי שנה, הבין בן-גוריון שיש להכריז עכשיו או לעולם לא. ההחלטה הסופית על הכרזת המדינה התקבלה יומיים בלבד לפני הטקס. 350 איש קיבלו הזמנה ובה נכתב: "אנו מבקשים לשמור בסוד את תוכן ההזמנה ואת מועד כינוס המועצה" אך הסוד לא נשמר ומול קהל רב בתוך האולם ומחוצה לו, נחתמה המהילה והוכרזה הקמתה של מדינת ישראל.

השם ישראל, התקבל בהצבעה ע"י מנהלת העם יומיים לפני הכרזת המדינה. 'ישראל' הועדף על פני שמות אחרים כגון "יהודה" ו"ציון". יש כאן ניסיון להתחבר אל מלכות ישראל התנכית, ולהציה חיבור זה כחיבור שמעולם לא נותק. המעשה הציוני והתקומה בשיאו העם היהודי חוזר למולדתו שמעולם לא שכח וממשיך מהמקום שבו נותק.

תוכן המגילה:

תהליך ניסוח ההכרזה החל בפסח 1948 כשלושה שבועות לפני הכרזת המדינה. נכתבה טיוטה ראשונה תוך הסתמכות על מגילת העצמאות האמריקאית, ארון הספרים היהודי, ערכי המהפכה ומגילות זכויות אדם שונות. בהמשך יכתבו טיוטות נוספות עד הניסוח הסופי על-ידי בן-גוריון בליל ה-13 במאי.

ניתן לחלק את תוכן המגילה לכמה חלקים:

החלק ההיסטורי - ההנמקות והזכות ההיסטורית, המשפטית, המוסרית והטבעית של העם היהודי להקים מדינתו דווקא בזמן ובמקום זה.

החלק ההצהרתי - ההכרזה עצמה המבקשת לחסות תחת כנפי החלטת האו"ם אך בה בעת להצהיר על עצמאות שלא על פי המתווה של תכנית החלוקה.

החלק המשימתי - הצעדים שיינקטו ביום שלמחרת ההכרזה. מבחינת רשויות השלטון והפעילות המוסדרת של המדינה על מוסדותיה.

החלק הערכי - אופייה המוסרי ועקרונות היסוד של המדינה שתקום. העקרונות שאובים מחזונו של "נביאי ישראל" בהם ראו מייסדי המדינה יסוד מכונן לערכי המוסר והצדק, החירות, השוויון והאחוה. **להיטימיה בין-לאומית** - קריאות והצהרות לאומות המאוחדות, משפחת העמים וליהודי העולם. פיסקת סיום וחתימות. על המגילה חתמו במעמד הטקס 25 חברי מועצת העם.

את ההכרזה ניתן לקרוא במספר אופנים כקריאות מקבילות אשר שזורות אחת בתוך השניה ויוצרות טקסט קנוני אחד.

מסמך משפטי - המנסח בדהם של חוזה משפטי את חוקיותה של המדינה היהודית על-פי משפט העמים בעת ההיא. מסמך עקרונות היסוד - המנסח את "האני מאמין" הערכי והמוסרי, עליו תושתת המדינה שתקום.

מסמך הנרטיב הציוני - ההכרזה היא הניסוח האולטימטיבי של הנרטיב הציוני, היא מספרת ליהודים עצמם את סיפור הקוממיות החדש לפיו יחנכו את הדורות הבאים.

ההכרזה האוניברסלית - המבקשת מן העולם להכיר בנו כמדינה דמוקרטית שראוי לקבלה למשפחת העמים, על פי משפט האומות המאוחדות, כמדינה שוחרת שלום וחוק.

מעמדה המשפטי של מהילת העצמאות

ב-1948 ניסח שופט בית המשפט העליון, זמורה, את מעמדה המשפטי של המהילה: "המהילה מבטאת את חזון העם ואת האני מאמין שלו. אין בה משום חוק קונסטיטוציוני הפוסק, הלכה למעשה, בדבר קיום פקודות וחוקים או ביטולם". מדברים אלו עולה כי אמנם אין המהילה חוק וגם לא חוקה שממנה ניתן להגזור חוקים ואין לה תוקף משפטי. ברם המהילה משמשת ככלי עזר פרשני ממדרגה ראשונה כנר לרהליהם של רשויות השלטון. שימוש זה בא לידי ביטוי ברבות מן הפסיקות של בתי המשפט בישראל לאורך השנים.

ראוי לציון הקונצנזוס והאחדות שליוו את הכרזת המדינה. על מהילת העצמאות חתמו נציגי 12 מפלגות אשר שיקפו את מערך הכוחות הפוליטיים ביישוב היהודי ערב ההכרזה. מתקיימת כאן אחדות נדירה של מפגלות משמאל ומימין, חילוניים ודתיים, ספרדים ואשכנזים, עולים וצברים, נשים וגברים, ליברליים ושמרנים, סביב המהילה כמסמך מכונן המבטא את הגשמת שאיפתם המשותפת. מנסחי המהילה ביקשו ליצור מסמך מלכד ומאחד של העם היהודי כולו העולה על כל מחלוקת. מכנה משותף רחב על בסיס נרטיב היסטורי, יהודי, ציוני, כזה שעימו יזדהו יהודי ארץ ישראל, אבל לא פחות גם כזה שיקשור אליו ברגשי הזדהות את יהודי העולם כולו.

הכרזת
העצמאות

